חופף. כמו גזיר חופף ומפספס (שבת דף נ:) לפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז כמדסם המחבב ודומה. **ומדזי.** בשתי סימנין ולא כמטמא שהיא בסימן אחד ולקמן יליף לה בפרק קדשי קדשים (דף סה.): **וממלא מדמה** ו). (ומקיף מחבר כמו אין מקיפין שתי חבישות (בילה דף לב:)) דומק בית מליקתו לקיר והוא ממנמנה ע"י דומקו בקיר. ולקמן (סד:) אמרינן שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד נמצא כשהוא מולקה בחוץ היא נמלקת והדם נופל לארץ לחיבור ונ"מ נופל יא) על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו לפני' אמה לחת כשרה ללא קפיד ללא למעלה מן החוט: **נאוירא בעלמא קעבד.** בתמיה: **לימר כך וכו'.** ואיכא למימר למעלה מג' ללאו דקרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל זה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים אלריכין ליתן כנגד היסוד אלין יסוד ללא למיוסד בארץ: **רב אמר בנינין.** בקרן דרומית מערבית בנו בית המקדש בתוך הדרום ואחלו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן לפונית מזרחית כדאמרן (לקמן) תוכל במזרח אמה ובדרום אמה: **לוי אומר** יב) **נדמיס.** יסוד היה על פני כל המזרח יג) אבל לא נותנין דמים בחלקן של יהודה: **יפנני מדבחא.** בניינין גופיה משמע: יד) **תוכל תופס: במזרח אמה לחת.** ובמקלוט לפונית מזרחית משון לכל מזרח אמה ולא יותר כמו שביארתי למעלה קשיא לוי להא טו) בניינין משמע: **על שלשים ושמים.** קשיא לרב דמשמע ריבוע היה: **מן הלד.** לאו במרבעת רבעין טז) קאמינא אלא מלד לפון היה לי"ב יז) אבל מזרח ודרום לא היה אלא לי"ח על לי"ח לקרן דרומית מערבית לה אמה לדרום ואמה למזרח: **נמלא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב.** ולקמן יח) הוא בפרק קדשי קדשים (דף סב:) דרמינן מתניתין אהדדי דתנן אחד היה בכבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב [מדות פ"ג מ"ג] והמזבח ל"ב אורך הרי אורך המזבח והכבש ס"ד וכי מני נהו אהדדי תנן הכבש והמזבח ס"ג [שם פ"ה מ"ג] והא תימיין ומרבע הוי תפסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו ומשמיע לאלא שרשם הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כבש היסוד וסובב וגמלא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של מזבח. מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל דליכא כניסת היסוד כ) לדרום קשיא כא) לרב דאמר לאוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת מאי אוכל נמי בדמים תא שמע ז)ג המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים במאי עסקינן מן הצד ת"ש כ)נמצא פורח (ו) אמה על אמה על יסוד ואמה על סובב אימא בנגד אמה יסוד ועל ג) אמה סובב: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח ג)מביאין מלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי י)אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך וזה הוא מקום ד) יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא ה) שלשים אמה על שלשים אמה וגובהו חמש אמות ומביא חלוקי אבנים כו' ו) וחוזר ומביא (ס) מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות וגובהו ג' אמות ומביא חלוקי כו' והוא מקום המערכה וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה ז) ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ח) ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וקרן וכן לכל קרן וקרן וכי תימא ט) **ואי אמרת לא היה לו יסוד באוירא בעלמא קעביד.** בתמיה ללקמן (דף סד:) אמרי' שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית ואי אין לה יסוד ונמלא נמצאת מולקה בחוץ היא נמלקת והדם נופל לארץ לחיבור ואם תאמר נופל הוא על הסובב שהרי למעלה היא נעשית הא קתני התם עשאה למטה מרגליו לפני' אמה לחת כשרה ללא קפיד ללא למעלה מן החוט: **נאוירא בעלמא קעביד.** בתמיה: **לימר כך וכו'.** ואיכא למימר למעלה מג' ללאו דקרקע הוא עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל זה דם עולת העוף שלא יפול לארץ וקיר מזבח מיקרי אבל יסוד לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים אלריכין ליתן כנגד היסוד אלין יסוד ללא למיוסד בארץ: **רב אמר בנינין.** בקרן דרומית מערבית בנו היסוד אמה בתוך הדרום וחללו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן לפונית מזרחית כדאמרן (לקמן) תוכל במזרח אמה ובדרום אמה: **לוי אומר** יב) **נדמיס.** יסוד היה על פני כל המזרח יג) אבל לא נותנין דמים בחלקן של יהודה: **יפנני מדבחא.** בניינין גופיה משמע: יד) **תוכל תופס: במזרח אמה לחת.** ובמקלוט לפונית מזרחית משון לכל מזרח אמה ולא יותר כמו שביארתי למעלה קשיא לוי להא טו) בניינין משמע: **על שלשים ושמים.** קשיא לרב דמשמע ריבוע היה: **מן הלד.** לאו במרבעת רבעין טז) קאמינא אלא מלד לפון היה לי"ב יז) אבל מזרח ודרום לא היה אלא לי"ח על לי"ח לקרן דרומית מערבית לה אמה לדרום ואמה למזרח: **נמלא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב.** ולקמן יח) הוא בפרק קדשי קדשים (דף סב:) דרמינן מתניתין אהדדי דתנן אחד היה בכבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב [מדות פ"ג מ"ג] והמזבח ל"ב אורך הרי אורך המזבח והכבש ס"ד וכי מני נהו אהדדי תנן הכבש והמזבח ס"ג [שם פ"ה מ"ג] והא תימיין ומרבע הוי תפסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו ומשמיע לאלא שרשם הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כבש היסוד וסובב וגמלא שתי אמות העליונות נבלעות בל"ב של מזבח. מדקתני פורח על אמה של יסוד מכלל דליכא כניסת היסוד כ) לדרום קשיא כא) לרב דאמר לאוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת מאי אוכל נמי בדמים תא שמע ז)ג המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים במאי עסקינן מן הצד ת"ש כ)נמצא פורח (ו) אמה על אמה על יסוד ואמה על סובב אימא בנגד אמה יסוד ועל ג) אמה סובב: תא שמע דתני לוי כיצד בונין את המזבח ג)מביאין מלבן שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה ומביא חלוקי י)אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך וזה הוא מקום ד) יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא ה) שלשים אמה על שלשים אמה וגובהו חמש אמות ומביא חלוקי אבנים כו' ו) וחוזר ומביא (ס) מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות וגובהו ג' אמות ומביא חלוקי כו' והוא מקום המערכה וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה ז) ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ח) ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וקרן וכן לכל קרן וקרן וכי תימא ט) ממעט הכא עולה לגל לא) הוא מרבע קרנות בחטאת משום דטעונה יסוד לעניין דמים העליונים ומיהו קשה לחם כן היכי הדם היה שופך ליסוד דשופך משמע מן הכלי מדלגל מני ממחה ליסוד כדקתני גבי חטאת העוף לב) ועוד דממתני' דלקמן פרק קדשי קדשים (דף סד:) קתני בחטאת העוף שירי הדם ובעולת העוף לגל מני משמע דלית ליה שיריס והא דמרבינן לעיל שיריס בכל הקרבנות היינו לגד מעולת העוף וכיון לד) דנעשית מלומו מה לנו במה שהדם נופל אחר כך לארץ וחולך לחיבור לכל דמיס נמי לאחר שנשפכו ליסוד הולכין לחיבור אחרי כן ועוד כשממרבן כך התנו חוירא ופירש בקונטרס שהיה עושה כמין בליטה במזבח לקבל דמיס היה לו להס"ם לפרש זה ונראה לר"ת דפריך ממליקה עלמה דבעי ברחשו של מזבח דומיא דהקטרה כלקמן ואי עביד ליה בחוץ דיהולה חס כן לה) אינה עולה לקדשי מזבח ומצי לחוירא דבנימין וקדים החוץ בקדושת מזבח ואף על גב דהקטרה בחוץ אי אפשר לא חייס גבי נסכי דליהוי קדושת מזבח ומיהו לעולת העוף לאחר סוכב (לקמן דף סה.) אין עושין מערכה על גבי סובב נראה דמליקה נמי לא מהניא התם אף על גב דקדוש בקדושת מזבח והכא שירי לעולת העוף עושין מערכה על גבי סובב: **רב אמר בבנין.** אף על גב דלעולה לא הוי רבוע למעלה במקום המערכה הוי רבוע וקשה קלת ליענין דמתני' לד) דרב דתנן במסכת יומא (דף יב.) דללועה יולאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה מזבח גבוי משמע שהיה הם מבנין: **מפולמות.** לו) כגון דגיס מפולמין פרק אין לדין (בילה כד:):

ב) [סוטה לו.], ג) לקמן סד.,
ד) מדות פ"ג מ"ג, ד) שם
[נמצות לז:], ה) לקמן סב.,
ו) חגיגה יב., ז) שייך למתני'
לקמן דף סד: ועיין בשנויי נוסח
אות א ואות י.

הגהות הב"ח

(א) גב' נמלא פורח על אמה יסוד ועל אמה סובב: (ב) שם ומבדי מלבן. נ"ב ועיין בסוכה דף מה ע"ב: (ג) רש"י ד"ה וחזר ומבדי כו' ומוסיפו וכו' יסוד סס"ד ותיבות מולט אמה זה סובב נממק:

שינויי נוסחאות

א) כ"מ וכ"ם נוסף ה"ג נטל את הראש והקיף בית מליקתו למובה. וכמה"י ל"מ עוס' זה, ומפסף שהסיפוחו עפ"י רש"י. ב) מדבחא מקום קרנות (שמב"י. כי"מ וק' ורב). [כל' ולעל מיתא כ"מ מקום דמים. והוא טעות כי מיהו בשמ"ן]: ג) כתמה"י וד"ו ובנגד. ולפנינו ע"פ ה"י ועי"ב: ד) מיהא מקום נממק (ש"מ וכתה"י): ה) ל"ג שהוא ל' אמות וב' טפחים וגובהו ה' כו' והוה סובב. וחוזר ומביא מלבן של כ"ח אמות וד' טפחים על כ"ח אמות וד' טפחים וגובהו ג' כו' (גליון. וכ"ה בש"מ). וע' לקוטי הלכות מזבח תוהם מ"כ בזה: ו) כו' והוה סובב (כתה"י וצ"ק): ז) כתה"י נוסף ומביא אמה: ח) קטנות וסיד זופת וקוניא (כתה"י): ט) מיהו וכי תימא ליתא בכתה"י וכל"ל, וכ"מ מרש"י (בע"ב). וכ"ק מגיה בלפנינו: י) מדמה כו' מקיף מחבר כל"ל (ש"מ), ועי' לות ק, ועי' מקה"ש: יא) נופל הוא על (כתה"י): יב) אמר (*ש"מ): יג) ל"ל המזבח (כתה"י וד"ה): יד) כאן נוסף ליבור מקום המקודש לדמים. פי' היסוד היה בכל המזבח אך הדמים אין ניתנין רק בחלקו של בנימין. הסמ"ד (ש"מ וב"ש): טו) דהתם (כי"י): טז) ל"ל רבועי (*ש"מ): יז) ל"ב ומצד מערב ל"ב אבל (כתה"י וש"מ): יח) ל"ל לקמן (ש"מ): יט) ל"ל דפריך והא (ש"מ): כ) ל"ל יסוד (*ש"מ): כא) ס"ל וקשיא לרב דאמר בבנין כלומר שברוח דרומית וברוח מזרח לא היה שם יסוד ובנוי והכא משמע שהיה שם יסוד בנוי. וסס"ד ומס"ד לימת (ש"מ וב"ש): כב) ל"ל והא כבש (כתה"י): כג) ל"ל הפגימה שכנגד הבליטה (*ש"מ): כד) מיהא בה נממק (ש"מ וכתה"י): כה) ל"ל וממלאו (*ש"מ): כו) ל"ל אבר ניתוך (*ש"מ): כז) ל"ל האבנים (*ש"מ): כח) נמצאת כניסתו אמה והיסוד בולט אמה זו סביב. הסמ"ד ומס"ד וחוזר ומביא כו' (כי"י, וכנ"ז בכי"פ וש"מ): כט) וכ"ה בכי"מ וק' וכ' ג': ל) הדם ליסוד מדלא קתני כו' כל"ל (שמב"י). ל"ת הדם וקרי ליה יסוד (צ"ק): לא) דלא הויא אארבע קרנות כחטאת משום דטעונה יסוד הא השבינן ליה יסוד לעניין דמים (ב"ש ש"מ). ועי' מ"ג: לב) העוף ועולת העוף אין דמו בכלי ועוד דלא היה בו שיריס כיון דבעי מיצוי ועוד דבמתני' (ש"מ): לג) ס"ל היינו דוקא בבהמה דכתיב בקרא (ש"מ): לד) ל"ל דכיון (ב"ש): לה) ל"ג אם כן חול הוא לעניין קדושת מזבח ומשני וכו' (ש"מ. ולפנינו ע"פ בה"י): לו) דמתניתא לרב דתניא כל"ל (גליון): לז) ל"ל לחות כמו דגים כו' (ש"מ):

תורה אור השלם

1. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה
יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן:
דברים לג, יב

מוסף רש"י

חופף. כלאם המתחכך מממת שמינו מציג מקומו (יומא יב.). כלאם המגלגל חופף ומתחכך בגגניו, לשון שפופך, כמו גזיר חופף ומפספס (מגילה כו.) אושפזיכן להקב"ה. שהיה מאיין נתון בחלקו (שם ושם). שניס קדשי הקדשים בניו בחלקו (סוטה לז.) ממולו ערפה. עכפה נוסה הנאפה, מול ערפה למטה לגד הנאפים, מול הכיולה את העורף: ומבדיל. בשני סימנין כלילף בכהל שומטין (לקמן סד.): **נמצא פורח כו'.** ומניע לאלם ממנה (לקמן סב.): **מפולמות.** לשון ליקוט (חגיגה יב.):

לעזי רש"י

דפרוטי"ר דגרנטו"ר דיפרוטי"ר דיגרטי"ר. לשפשף לחכוך.
אנשטר"א אישטר"א. מוקד, כיריים.
פולמי"ר פלומי"ר. לכסות, למשוח בעופרת.
אישפרידי"ר דישטינפרי"ר. לערבב (בנוזל).